

ЗАГАЛЬНІ УМОВИ ТА ПОРЯДОК ОСКАРЖЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ, УХВАЛЕНИХ СУДАМИ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

До передумов виникнення права на апеляційне оскарження судових рішень суду першої інстанції належать: 1) підвідомчість справи суду або належність справи до цивільної юрисдикції суду; 2) відсутність ухвали про закриття апеляційного провадження у зв'язку з відмовою особи від апеляційної скарги; 3) відсутність ухвали про відмову у задоволенні апеляційної скарги цієї особи або про відмову у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою.

Передумовами виникнення права на касаційне провадження судових рішень суду першої інстанції є: 1) підвідомчість справи суду або належність справи до цивільної юрисдикції суду; 2) перегляд справи в апеляційному порядку; 3) відсутність ухвали про закриття касаційного провадження у зв'язку з відмовою цієї особи від касаційної скарги на це саме рішення чи ухвалу; 4) відсутність ухвали про відхилення касаційної скарги цієї особи або про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою цієї особи на це саме рішення чи ухвалу; 5) обґрунтованість касаційної скарги [1].

Встановлено, що умови реалізації є загальними для права апеляційного та касаційного оскарження судових рішень, ухвалених судами першої інстанції, до яких варто відносити: 1) належний об'єкт оскарження; 2) належність особи до кола суб'єктів апеляційного та касаційного оскарження; 3) дотримання строків апеляційного та касаційного оскарження; 4) дотримання вимог щодо форми та змісту скарги; 5) дотримання процесуального порядку реалізації зазначеного права.

Шляхом критичного аналізу основних доктринальних підходів, приписів цивільного процесуального законодавства та правозастосовної практики додатково обґрунтовано доцільність постановлення ухвали про повернення касаційної скарги у разі її подання на ухвалу суду першої інстанції, що не підлягає касаційному оскарженню. У зв'язку з чим запропоновано внести відповідні зміни до

ст. 328 ЦПК України, а саме доповнити зазначену норму окремою частиною наступного змісту: «У разі подання касаційної скарги на ухвалу, що не підлягає оскарженню, суддя-доповідач повертає її особі, яка подавала касаційну скаргу, про що постановляє ухвалу, що не підлягає оскарженню»[1, с. 107-109].

Запропоновано суб'єктів перегляду судових рішень, ухвалених судами першої інстанції, в залежності від їх процесуального статусу, класифікувати на наступні види:

1. Суб'єкти права на скаргу (на оскарження судових рішень, ухвалених судами першої інстанції), які поділяються на:

а) суб'єктів, що є безпосередніми носіями права на скаргу, мають процесуальну та/або матеріальну заінтересованість у результатах розгляду та вирішення справи (зокрема, сторони, треті особи, заявники і заінтересовані особи, особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки);

б) суб'єктів реалізації права на скаргу, які не мають суб'єктивного інтересу у розгляді та вирішенні справи, діють у цивільному процесі в інтересах суб'єктів, які потребують захисту, права, свободи та інтереси яких порушені ухваленим судовим рішенням. У свою чергу, зазначених суб'єктів доцільно поділяти на тих, що:

а) звертаються до суду вищої інстанції зі скаргою на рішення суду від власного імені на захист прав, свобод та інтересів інших осіб, які потребують такого захисту (зокрема, прокурор, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, органи державної влади, органи місцевого самоврядування тощо);

б) звертаються до суду вищої інстанції зі скаргою на рішення суду від імені та в інтересах особи, яку представляють (законні представники, договірні представники);

2. Суди апеляційної інстанції та Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних та кримінальних справ як суд касаційної інстанції, які мають особливий правовий статус, не є безпосередніми носіями права на оскарження судових рішень, однак беруть активну участь у реалізації права на скаргу особами, визначеними законом, здійснюючи правосуддя;

3. Інші учасники цивільного судочинства, які сприяють перегляду судових рішень, ухвалених судами першої інстанції, судовими органами вищої інстанції [2].

Підтримано наукові підходи щодо недоцільності відмови у прийнятті апеляційної скарги від особи, яка не брала участі у справі, з тих підстав, що рішення суду не порушує прав цієї особи, оскільки зазначене питання по суті вирішується не в момент прийняття

скарги, а у судовому засіданні при безпосередньому перегляді. Додатково обґрунтовано, що при поданні апеляційної чи касаційної скарги особою, яка не брала участі у справі, про права та обов'язки якої суд першої (першої чи апеляційної) інстанції питання не вирішував, якщо зазначені обставини будуть встановлені після відкриття провадження у справі, суддя-доповідач, за наслідками розгляду апеляційної чи касаційної скарги на рішення суду, постановляє ухвалу про закриття провадження у справі за такою скаргою та про її повернення особі, яка подала скаргу. У зв'язку з чим запропоновано внести відповідні зміни:

1) до ч. 1 ст. 307 ЦПК України (повноваження апеляційного суду), доповнивши її окремим пунктом наступного змісту «постановити ухвалу про закриття провадження у справі та повернути апеляційну скаргу особі, у разі подання такої скарги особою, яка не брала участь у справі, про права та обов'язки якої суд першої інстанції питання не вирішував»;

2) до ч. 1 ст. 336 ЦПК України (повноваження суду касаційної інстанції), доповнивши її окремим пунктом наступного змісту: «постановити ухвалу про закриття провадження у справі та повернути касаційну скаргу особі, у разі подання такої скарги особою, яка не брала участі у справі, про права та обов'язки якої суд першої чи апеляційної інстанцій питання не вирішував».

Зроблено висновок, що для виняткових випадків проголошення у судовому засіданні лише вступної та резолютивної частини рішення суду і відкладення складання повного рішення стосовно осіб, які брали участь у справі і були присутні у судовому засіданні під час проголошення вступної та резолютивної частини рішення є оптимальним встановлення строку апеляційного оскарження протягом десяти днів з дня отримання копії повного рішення, обчислення якого здійснюється з урахуванням вимог ст. 69 ЦПК України. У зв'язку з чим запропоновано внести відповідні зміни до ч. 1 ст. 294 ЦПК України, доповнивши її наступним змістом: «У виняткових випадках, коли складання повного рішення може бути відкладено, особи, які брали участь у справі і були присутні у судовому засіданні під час проголошення вступної і резолютивної частини судового рішення, можуть подати апеляційну скаргу протягом десяти днів з дня отримання копії повного рішення суду» [3, с. 198-205].

Для осіб, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки, з урахуванням їх процесуального статусу та приписів цивільного процесуального законодавства, запропоновано строк апеляційного оскарження на рішення суду

першої інстанції визначати з дня отримання ними копії судового рішення, обчислення якого необхідно здійснювати з урахуванням вимог ст. 69 ЦПК України.

Література:

1. Мінченко Р.М. Деякі питання касаційного провадження в цивільному судочинстві України / Р.М. Мінченко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. — Одеса : НУ ОЮА, 2010. — Вип. 56. — С. 107-110.
2. Андронов І.В. Рішення суду першої інстанції в цивільному процесі України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 : цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / І.В. Андронов. — Х., 2008. — 20 с.
3. Кройтор В.А. Принцип забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду / В.А. Кройтор // Право і безпека. — 2009. — № 1. — С. 198-205.